

**Nieuwsbrief
ondersteunings-
behoeften pleeg-
grootouders**

Op 31 december 2017 waren er 7631 pleegzorgsituaties. In 68% betrof het netwerkplaatsingen (Pleegzorg Vlaanderen, 2018). Er wordt geschat dat grootouders 60% van de netwerkplaatsingen uitmaken. Er is erg weinig onderzoek naar de specifieke noden die deze bijzondere groep pleegzorgers hebben. Recent werden de ondersteuningsbehoeften van pleeggrootouders in Vlaanderen in kaart gebracht (Van Holen, Van Loock, Belenger, & Vanderfaillie, 2017). De grootouders werd gevraagd aan te geven wat voor hen noodzakelijke voorwaarden waren om een goede pleeggrootouder te kunnen zijn.

Er werden 28 thema's genoemd, die door de pleeggrootouders gegroepeerd en gescoord werden naar belangrijkheid. Alle thema's werden gebundeld tot 8 groepen. Dit zijn in volgorde van belangrijkheid:

1. Een goede (opvoed)relatie met hun kleinkind
2. Goede opvoedcondities (bijvoorbeeld goede gezondheid, een goed evenwicht tussen de grootouderrol en de ouderrol)
3. Ondersteuning en vertrouwen in de toekomst en de schoolloopbaan
4. Goede samenwerking met en ondersteuning door de pleegzorgvoorziening
5. Goede materiële omstandigheden
6. Goede contactregeling met ouders en lotgenootcontacten voor zichzelf en voor hun kleinkind,
7. Af en toe een moment van rust
8. Sociale ondersteuning vanuit hun netwerk, zowel op praktisch als op emotioneel gebied.

Deze behoeften zijn grotendeels hetzelfde als de behoeften van andere pleegzorgers. Toch zijn er ook enkele opvallende verschillen:

1. Voor grootouders is een goede gezondheid een voorwaarde. Hun gezondheid zorgt regelmatig voor ongerustheid. Gezondheidsproblemen kunnen de plaatsing in gevaar brengen.
2. Grootouders zijn ongerust over de toekomst en wensen de zorg en veiligheid voor hun kleinkinderen te garanderen. Ze zoeken geruststelling voor het moment waarop ze mogelijk niet langer pleegzorgers kunnen zijn.
3. Grootouders zijn zich bewust van een generatiekloof. Ze wensen op de hoogte te zijn van wat leeft bij de generatie van hun pleegkind op vlak van waarden en normen, educatie, digitalisering,...
4. De moeilijkheid en het belang van het vinden van een evenwicht tussen de grootouder- en ouderrol die ze opnemen.

Wat is belangrijk om mee te nemen naar de praktijk?

Er kunnen aan de hand van het onderzoeksartikel (Van Holen et al. 2017), het methodiekhandboek voor de behandelingsmodule grootouders (Van den Berg, Swevers, Broekmans, & Van Holen, 2017), aanbevelingen van Goessens (2018) en het methodiekhandboek "pleegzorg begeleiden is een vak" (Breg, de Baat, de Lange, Albrecht, & Daamen, 2017) volgende aanbevelingen voor het begeleiden van pleeggrootouders worden gedaan.

- **Motivatie:** Pleeggrootouders zijn erg gemotiveerd. Hoewel een grote motivatie heel wat positieve effecten heeft op de plaatsing en het pleegkind, zijn er ook risico's aan verbonden, zoals bijvoorbeeld het maskeren of onderschatten van problemen. Het kan moeilijk zijn voor grootouders om problemen te bespreken en hulp in te roepen. Soms gebeurt dit pas wanneer de situatie niet meer houdbaar is. Het is daarom belangrijk dat pleegzorgbegeleiders aandacht hebben voor het gevaar van overbelasting. Grootouders zoeken niet snel hulp in hun netwerk. Het is daarom raadzaam om als pleegzorgwerker steunbronnen in kaart te brengen. Wanneer een pleeggrootouder toch om hulp vraagt, is het probleem vaak al ver gevorderd. Op zo'n moment moet er snel en adequaat gehandeld worden. Het kan nuttig zijn de problematiek te objectiveren. Op die manier kunnen de pleeggrootouders beter inschatten wat ze zelf aankunnen.

- **Leeftijd en lichamelijk welzijn:** de leeftijd en het lichamelijk welzijn van pleeg grootouders is belangrijk. De stress en spanningen die een plaatsing met zich mee kan brengen, kunnen leiden tot lichamelijke of psychische klachten. Omdat ze vaak ouder zijn, is de kans op lichamelijke moeilijkheden sowieso groter. Ze hebben de neiging lichamelijke of medische ongemakken te verzwijgen of te minimaliseren aangezien ze niet willen tekort schieten in de ogen van hulpverleners.

- **Impact op het familiesysteem:** De opvang van een kleinkind beïnvloedt de volledige familie. Het is aan te raden om dit familiesysteem in kaart te brengen. De tweede ouder brengt een extra familienetwerk met zich mee. Het kleinkind zal ook een band met zijn ouders hebben en loyaliteit tonen. Conflicten tussen de ouders en de pleeg grootouders kunnen een succesvolle plaatsing in de weg staan en voor stress zorgen. Het kan erg lastig zijn met deze verhoudingen om te gaan. Dit onderwerp moet zeker bespreekbaar zijn in de pleegzorgbegeleiding.

- **Relatie met eigen kind:** Wanneer een kleinkind geplaatst wordt, betekent dit dat het kind van de pleeg grootouder niet in staat was het kind op te voeden. Dit kan voor gevoelens van verlies, kwaadheid en schuldgevoel zorgen over hun eigen rol als opvoeder en het gevoel daarin gefaald te hebben. De opvang van een kleinkind heeft een invloed op de relatie met de ouders van dit kind en dit kan voor complexe situaties zorgen. Zo zullen de pleeg grootouders in bepaalde situaties hun kind moeten begrenzen om de veiligheid van hun kleinkind te garanderen. Daarnaast betekent zorgen voor hun kleinkind ook vaak zorgen voor hun eigen kind. En dat gaat vaak gepaard met concurrentie en strijd. Vaak speelt er jaloezie van ouders naar de grootouders, aangezien zij voor hun kinderen mogen zorgen. Pleeg grootouders zitten daardoor vaak tussen twee vuren waarbij het kleinkind voorgaat en sommige keuzes ten koste gaan van hun eigen kind.

- **Secundaire traumatisering:** Veel gedragspatronen worden van generatie op generatie doorgegeven. Hierdoor is de kans op secundaire traumatisering groot. Zo kan het zijn dat oma zelf opgegroeid is in een situatie met huiselijk geweld. Wanneer de partner van haar dochter gewelddadig was, betekent dit dat haar kleinkind heeft blootgestaan aan huiselijk geweld. Wanneer het kleinkind hierover begint te praten, roept dit oude pijn op bij moeder én oma.

- **Roldifferentiatie:** Grootouders verwennen hun kleinkinderen vaak. Wanneer deze grootouders pleegzorgers worden, moeten ze instaan voor de opvoeding. Ze verliezen dus voor een deel hun rol als grootouder. Er wordt verwacht dat ze structuur aanbrengen in de opvoeding, begrenzen... Verschillen in visie tussen beide grootouders kunnen tot spanningen leiden, wanneer de ene zich meer in de rol van opvoeder schaaft en de andere blijft verwennen. Het kleinkind zelf vindt de rolwisseling ook lastig en vindt het moeilijk om door oma of opa gecorrigeerd te worden. Het is belangrijk deze patronen te herkennen en ze bespreekbaar te maken.

- **Toekomst voor hun kleinkind:** Pleeg grootouders kunnen zich zorgen maken over de toekomst, wanneer zij niet meer in staat zouden zijn hun kleinkind op te vangen. Het is aan te raden om samen met de pleeg grootouders tijdig een alternatief plan te ontwikkelen.

- **Ondersteuning:** Pleeg grootouders moeten voldoende geïnformeerd worden over pleegzorg en over verschillende mogelijkheden tot ondersteuning. Ook pleeg grootoudergroepen onder de aandacht brengen kan helpend zijn.

- **Netwerk:** Door voor hun kleinkind te gaan zorgen verandert de invulling van het leven van grootouders enorm. Waar ze voorheen alle tijd hadden om hun vrije tijd in te vullen, zitten ze nu gebonden aan de verzorging en opvoeding van hun kleinkind. Deze verminderende tijd en flexibiliteit heeft gevolgen voor de relaties en vriendschappen van pleeg grootouders. Ze vallen qua netwerk tussen wal en schip, ze vinden onvoldoende aansluiting bij gezinnen met kinderen, en ook minder bij "gewone" grootouders. Dit maakt dat ze zich eenzaam en geïsoleerd kunnen voelen. Ook hier kunnen lotgenotencontacten met andere pleeg grootouders van belang zijn.

- **Generatieverschil:** Heel wat grootouders ervaren moeilijkheden met de generatiekloof en digitalisering. De grootouders groeiden meestal op met andere geldende culturele normen en waarden. Het generatieverschil kan grootouders onzeker maken en hun gevoelens van onmacht versterken. Het is van belang social media ter sprake te brengen en hen hierin te begeleiden. Het is belangrijk dat ze weten waar hun kinderen mee bezig zijn en dat ze de gevaren van social media kennen.

Bronnen

Breg A., de Baat M., de Lange M., Albrecht G. & Daemen W. (2017). *Pleegzorg begeleiden is een vak. De landelijke methodiekhandleiding voor professionelen werkzaam binnen de pleegzorg*. Utrecht: PI Resaerch & Nederlands Jeugdinstituut.

Goessens, J. (2018). *Samenwerken met pleeggrootouders, in zeven thema's* [Onuitgegeven intern document]. Lindenhout.

Van den Berg, Swevers, Broekmans, & Van Holen (2017). *Behandelingsmodule grootouders. Methodiekhandboek* [Onuitgegeven intern document]. Brussel.

Van Holen, F., Van Loock, J., Belenger, L., & Vanderfaeillie, J. (2017). Concept mapping the needs of grandmothers who take care of their grandchildren in formal foster care in Flanders. *Children and Youth Services Review*, 83, 159-167.

Pleegzorg Vlaanderen (2018). *Registratierapport*. Leuven.

